

5. <http://www.federalreserve.gov/releases/g19/Current/>
6. http://www.bundesbank.de/statistik/statistik_iwf_fsiindikatoren.php
7. <http://www.cbr.ru/statistics/?Prtid=pdko>

Статтю подано до редакції 15.03.11 р.

УДК 336.71: 330.322/477

Труш Г. В., ст. викладач
кафедри банківської справи
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана»

ДО ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

АНОТАЦІЯ. Запропоновано рекомендації щодо регулювання процесів впливу іноземного капіталу на вітчизняний кредитний ринок. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу у банківському секторі України

КЛЮЧОВІ СЛОВА: іноземний капітал, кредитний ринок, банківський сектор

АННОТАЦИЯ. Предложены рекомендации относительно регулирования процессов влияния иностранного капитала на отечественный кредитный рынок. Преимущества и недостатки присутствия иностранного капитала в банковском секторе Украины

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: иностранный капитал, кредитный рынок, банковский сектор

ANNOTATION. Market The recommendations about reculation influence processes of foreign capital on native credit market are proposed. Advantages and disadvantages of foreign capital in Ukraine's banking sector.

KEYWORDS: foreign capital, credit market, banking sector.

Постановка проблеми. Сьогодні банківська система України переживає процес прискореної інтеграції в світову економіку шляхом поширення в ній іноземного капіталу.

Інтенсивність та швидкість з якою іноземний капітал проникає на український грошовий ринок потребують постійного дослідження питань, що пов'язані з присутністю банків з іноземним капіталом в Україні та їх впливу на розвиток національної банківської системи і економіки в цілому.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження цих питань здійснювало багато сучасних науковців і практиків, зокрема: М. Савлук, В. Геєць, А. Шаповал, Д. Полозенко, Т. Вахненко, Н. Кузнєцова та інші.

Ситуація в Україні щодо впливу іноземного капіталу на національну банківську систему постійно змінюється. Питання розміру частки іноземного капіталу в банківській системі України є таким, що найчастіше стає предметом дискусій. Тобто, на сьогодні не існує однозначної думки щодо розмірів і ступеню впливу іноземного капіталу на національну банківську систему. Це і зумовлює визначення мети дослідження: проаналізувати переваги та недоліки присутності іноземного капіталу в банківській сфері України, і вивчити його вплив на економіку.

Викладення основного матеріалу. На наш погляд, присутність іноземного капіталу у банківській системі України в основному відповідає інтересам національного економічного розвитку. Але, розглядаючи основні аспекти і тенденції процесу поширення іноземного капіталу в банківську систему України, слід відмітити, що присутність іноземного капіталу на грошовому ринку України має як позитивні, так і негативні явища. З одного боку, надходження іноземного капіталу, сприяє підвищенню рівню капіталізації банківського сектору України, а це — досить актуальне питання сьогодні. Порівнюючи рівень капіталізації банківської системи України з іншими країнами, що розвиваються, то він помітно нижчий. Крім того цей процес сприяє розширенню ресурсної бази банків взагалі, підвищує рівень обслуговування клієнтів.

Також до позитивних моментів можна віднести:

- залучення іноземних інвестицій;
- зростання реального рівня рентабельності банківської системи;
- зменшення кількості проблемних банків через їх консолідацію із закордонними банками;
- розширення обсягів кредитування.

З іншого, безконтрольне нарощування розмірів іноземного капіталу містить серйозні ризики відтоку прибутків отриманих від банківської діяльності, а також несе загрозу втрати суверенітету у грошово-кредитній сфері. Крім того присутність іноземного капіталу в банківській системі України не створює надійних передумов протидії кризовим явищам на кредитному ринку. Саме залучення іноземного капіталу і заощадження вітчизняних суб'єктів економіки в банківських установах стали джерелом кредитного буму.

Питання впливу іноземного капіталу на банківську систему України стало актуальним ще в 2005—2006 рр., адже саме в цей час загострилась проблема з нестачею кредитних ресурсів.

У 2005 р. кількість банків за участю іноземного капіталу становила 23 (12,3 % від загальної кількості — 186), а вже в 2006 році їх кількість зросла до 35 (18,1 % від загальної кількості 193).

На початок 2007 року частка іноземного капіталу в загальній сумі статутного фонду всіх діючих банків становила понад 27,5 %, в 2008 р. — 40,5 %, а в 2009 — 37,5 %.

Станом на 01.02.2011 частка іноземного капіталу у зареєстрованому статутному капіталі банків України становила 39,7 % з них 10,7 % від загальної кількості зі 100 %-ним іноземним капіталом.

За даними НБУ про основні показники діяльності банків України за 2011 рік частка іноземного капіталу зросла на 3,3 % порівняно з початком 2010 роком. Це свідчить про те що іноземний капітал все швидшими темпами вливається у банківську систему нашої держави.

Окремої уваги заслуговує питання географічного походження капіталу, що представлено 23-ма країнами світу. Найбільшу частку в загальному обсязі іноземного капіталу, що присутній в банківській системі України, становить капітал Кіпру 20,3 %, Австрії 20,3 %, Франції 12,3 %, Росії 9,7 %, Нідерландів 8,2 %, Польщі 7,9 %, Швеції 6,1 %.

Щодо способів проникнення іноземного капіталу в банківський сектор України, слід відмітити що найпоширенішими є:

1. Продаж контрольного пакету акцій нерезиденту (як правило понад 90 %) банку і він переходить у його власність. Цей спосіб був застосований щодо банків «Ажіо», «Аваль», «Мрія», «Індекс-банк».

2. Продаж банку на умовах подальшого спільного ведення бізнесу. Банківські установи, як правило інтегровані з промисловим капіталом та належать фінансово-промисловим групам, що включає продаж банку. На рахунках корпоративних клієнтів обліковуються ресурси цих клієнтів. Покупець не зацікавлений у придбанні такого банку, адже клієнти залишаються у розпорядженні попередніх власників. Саме такий шлях обрали «Укрсоцбанк», «Вабанк».

3. Продаж акцій шляхом їх розміщення на ПФТС (Перша Фондова Торговельна система). Цей шлях є вигідним для середніх та великих банківських установ, акцій яких вільно обертаються на ринку. Цей спосіб продажу обрали банки «Форум», «Мегабанк».

4. Публічне розміщення акцій українських банківських установ на світових фондових біржах. Проведення IPO дає можливість залучити достатній обсяг додаткового капіталу і не «продатися» інвесторові. Так у 2006 році були продані акції банків «Родовід» та «Укрінбанк». Але у 2009 р. банк «Родовід» був націоналізований.

Розглядаючи питання напрямів діяльності що приваблюють «іноземців» в Україні відмітимо, що на початковій стадії входження іноземних банків на український ринок банківських послуг їх діяльність в основному стосувалася обслуговування цільових клієнтів з материнської країни, та спекулятивні операції з ОВДП. На сучасному етапі банки з іноземним капіталом переорієнтувалися на роздрібний ринок, а саме на споживче та іпотечне кредитування. Кількісна оцінка потенціалу України виглядає досить оптимістично. Щорічний приріст споживчого кредитування становить 16 %, емісія платіжних карток 38%, іпотечне кредитування 56 %. Темпи зростання роздрібного обігу є достатньо високими. Відбувається процес перерозподілу ринкових часток на користь банків з іноземним капіталом. Їх власники інвестують додаткові капітали в статутні фонди і на цій базі розвивають свої послуги. Тому обмежувати приплив іноземного капіталу в банківський сектор України не варто. Це може спричинити зменшення фінансових можливостей і спровокує нестачу внутрішніх грошових ресурсів. Штучне обмеження імпорту капіталу, може спровокувати додатковий дефіцит і зростання вартості банківських послуг.

Щодо вартості кредитних ресурсів, слід сказати що цей показник в значній мірі залежить від рівня інфляції та існуючих в країні ризиків. За останні роки інфляція регулярно перевищувала закладені орієнтири. Отже присутність іноземного банківського капіталу не сприяє зниженню ставок банківських кредитів і здешевленню фінансових ресурсів, досягненню фіскальної стабільності та економічному зростанню. Потрібен державний контроль за рівнем інфляції.

Приплив іноземного капіталу призводить до посилення процесів концентрації капіталу в банківському секторі. У результаті відбувається процес скорочення кількості банків, натомість з'являються надпотужні фінансові групи, що контролюють значну частку активів банку.

Присутність іноземних фінансових закладів посилює конкуренцію на вітчизняному ринку на користь споживачів банківських послуг. З появою в Україні міжнародних фінансових груп більш жорсткою стала конкуренція, а ринкове середовище менш сприятливим для швидкого зростання окремого фінансового закладу. Із зростан-

ням конкуренції стають потрібними більш якісні послуги і іноземні банки не бояться такої конкуренції тому, що звикли працювати в більш жорстких умовах. В свою чергу вітчизняні банки це стимулює до розвитку, потребує постійно бути в тонусі, та шукати нові можливості для забезпечення конкурентоспроможності на ринку, який постійно насичується банківськими послугами. Негативним є той факт, що існуючий рівень життя населення в Україні не дозволяє розраховувати на необхідну рентабельність і великі інвестиції для успішних банків. Але за умов швидкого зростання обсягів ВВП і доходів населення, можна відносно не дорого придбати ринкову частку. За малих інвестицій вона дає гарний приріст і має потенціал. Це приваблює іноземний капітал. Попит на українські банки залишається досить високий (на кожний привабливий український банк претендує мінімум три західні банки).

Найпривабливішими для придбання іноземними фінансовими установами є саме ті банки, які на українському ринку займають лідируючі позиції. Тому при обговоренні припливу іноземного капіталу у банківську сферу України слід дотримуватись принципу його допуску лише в межах національних інтересів і ні в якому разі не вище цієї межі.

Швидке зростання частки іноземного капіталу у банківській сфері нашої держави свідчатиме про появу загрози її фінансовій безпеці. Це питання має правовий аспект, оскільки саме національне законодавство здатне протидіяти порушенням у сфері стратегічних інтересів держави. З метою підтримки стабільності банківського сектору повинна функціонувати система державного регулювання і контролю як за діяльністю іноземних банківських структур в Україні, так і за обсягами залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему.

Що стосується напрямків оптимізації допуску іноземного банківського капіталу на український грошовий ринок слід сказати, що визначення серед них основних, має знайти системне вирішення, під час розробки та реалізації національної стратегії розвитку банківської системи. Основні заходи, можна сформулювати у вигляді певних рекомендацій.

По-перше, збільшення частки іноземного банківського капіталу у банківській системі має відбуватися поступово — відповідно до створення сприятливих внутрішніх умов розвитку банківського сектора та підвищення конкурентоспроможності національного банківського капіталу. Допуск філій зарубіжних банків мусить

здійснюватися не раніше, ніж через п'ять років після вступу до СОТ, з можливістю подальшого уточнення та диференціації цієї норми для окремих видів діяльності.

По-друге, не забувати про зміцнення та подальший розвиток сегмента банків з державним капіталом, які спеціалізуються на забезпеченні стратегічних соціальних, структурних та зовнішньоекономічних завдань економічного зростання (Ощадбанк, Ексімбанк, Банк реконструкції та розвитку).

По-третє, слід запровадити нормативно-організаційну селекцію та моніторинг доступу іноземного банківського капіталу на основі національних пріоритетів розвитку; запровадити заборону на доступ банків з офшорних зон.

По-четверте, чітко внормувати продаж банків з національним капіталом зарубіжним власникам.

Реалізація таких заходів, на наш погляд, дасть змогу нейтралізувати або принаймні мінімізувати негативні наслідки збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України, і в той же час скористатися перевагами такої присутності для зміцнення подальшої ефективної розбудови національної економіки, грошово-кредитної та фінансової сфери.

Висновки. Як підсумок, маємо: з одного боку, проникнення іноземних банків сприяє залученню іноземних інвестицій, розширює ресурсну базу соціально-економічного розвитку, сприяє зростанню реального рівня рентабельності банківської системи, зменшенню кількості проблемних банків. З'являються нові більш дешеві та якісні банківські послуги, можливе зниження процентних ставок на депозити та кредити, можливе здешевлення кредитних ресурсів. З іншого боку, країна втрачає контроль над своєю банківською системою, власники іноземного капіталу будуть керуватися передусім власними інтересами, виникає можливість відпливу фінансових ресурсів, інтенсивнішого зростання залежності фінансової системи країни від світових економічних і політичних криз. Вища якість послуг, які надають іноземні банки, може призвести до зменшення великих підприємств, які обслуговують вітчизняні банки, що буде вести до зменшення їх прибутків, а значить, і рівня конкурентоспроможності.

Література

1. Сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua

2. Савлук М. Банківська система — барометр економіки / М. Савлук // Урядовий кур'єр. — 2005. — № 212. — С. 23.

3. Барановський О. І. Іноземний капітал у банківській системі України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Євроінтеграційний курс: фінансовий вимір: Зб. наук. пр. / НАН України. Інститут регіональних досліджень. — Львів, 2006. — Вип. 3 (LIX). — С. 257—264.

4. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України // Дзеркало тижня. — 2006. — 2006. — № 26.

5. Міщенко В., Набок Р. Іноземний капітал у банківській системі країн Центральної і Східної Європи // Банківська справа. — 2006. — 2006. — № 5—6. — С. 3—14.

Статтю подано до редакції 11.02.11 р.

УДК 336.226.142.2

А. Є. Буряченко, канд. екон. наук, доцент,
докторант ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ІСТОРІЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ СПЕЦІАЛЬНОГО МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено історичні аспекти чинності спеціального місцевого податку в розвинутих країнах, ставок та методів його стягнення. Проаналізовано причини занепаду даного виду оподаткування. Запропоновано започаткувати дискусію щодо можливості впровадження спеціального місцевого оподаткування в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: спеціальне оподаткування, спеціальний податковий збір, муніципалітет, місцева інфраструктура, комунальні вдосконалення, компенсація, благоустрій, податок на поліпшення, приватний власник.

АННОТАЦИЯ. В статье исследуются исторические аспекты действия специального местного налога в развитых странах, ставок и методов его взимания. Анализируются причины упадка данного вида налогообложения. Предлагается положить начало дискуссии относительно возможности внедрения специального местного налогообложения в Украине.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: специальное налогообложение, специальный налоговый сбор, муниципалитет, местная инфраструктура, коммунальные усовершенствования, компенсация, благоустройство, налог на улучшения, частный собственник.

ANNOTATION. The article considers the historical issues of special assessments in the developed countries, tax rates and tax levy method. The reasons of special assessments slowdown are analyzed